

Dějepis práce od 11. 5 do 15. 5

Děti,

posílám práci na tento týden. Zápis je tentokrát o něco delší, ale pro nás velmi důležitý, protože se budeme bavit o Rakouském císařství. Dozvíte se, jak to v něm vypadalo od revoluce v roce 1848 až do začátku 20. století. Také se dozvíte, proč se říká, že si máme dát „dát bacha“ a jak nám z Rakouského císařství vzniklo Rakousko-Uhersko. K zápisu přikládám mapu. Tu si pamatovat nemusíte, ale pokud máte možnost, vytiskněte si ji a nalepte do sešitu.

Přikládám i zajímavosti o císařském sídle Hofburg ve Vídni a o otevření metra v Budapešti z časopisu Časostroj.

Informace k učivu:

Učebnice str. 119-120

Hravý dějepis 8, Taktik.

Časopis Časostroj

Opakování - video o revoluci 1848:

<https://www.youtube.com/watch?v=ty7z4mEKAYI>

Video k novému učivu:

<https://www.youtube.com/watch?v=hM7zroMLJBQ> – Bachův absolutismus a Karel Havlíček Borovský

<https://www.youtube.com/watch?v=U1K0esnwkUI> Vznik Rakouska-Uherska

Obrázky a mapa použita z www.wikipedia.com

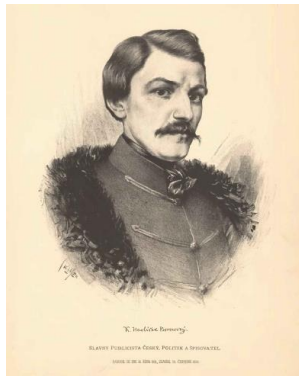
Rakouské císařství v 2. polovině 19. století

Bachův absolutismus (1851-1859)

- Po porážce revoluce nastoupil na trůn **František Josef I.**
- Situace v císařství se stabilizovala i díky nové ústavě, která ale nebyla podle představ lidí.
- V roce 1849 nastoupil **Alexander Bach** → **Bachův absolutismus** → opíral se o tajnou policii, armádu a nově zřízené četnictvo.
- Politická nesvoboda byla kompenzována **rozvojem podnikání.**

***Poznámka, kterou si nepíšete:** Určitě znáte hlášku „**dej si bacha**“ – pojí se právě s touto dobou, protože pokud jste řekli něco proti státu, šli jste do vězení. Na svou prořízlou pusou doplatil **Karel Havlíček Borovský**, který skončil ve vyhnanství v Tyrolsku, protože se nelichotivě vyjadřoval na adresu císaře, církve ...*

Karel Havlíček Borovský

- V mezinárodní politice moc Rakouska slábne → izolace.
- Zhoršené mezinárodní situace a vojenská porážka v Itálii ukázala nutnost reorganizovat celou monarchii.
- Byl propuštěn Bach.
- Císař vydal **Říjnový diplom** – volby do zastupitelských úřadů se prováděly podle výše odváděných daní – sice na ně dosáhlo již více lidí, ale stále ne všichni.

Vznik Rakouska-Uherska

- Sjednocení Německa pod Prusko vedlo k **prusko-rakouské válce** → nejdůležitější bitva se odehrála v roce **1865 u SADOVÉ** (u Hradce Králové) → Rakousko prohrálo a Prusové okupovali velkou část českých zemí.

- Maďaři využili oslabení Habsburků a vynutili si značné svobody → **RAKOUSKO-UHERSKÉ VYROVNÁNÍ**.
- Říše tvořila dvě rovnoprávné jednotky **PŘEDLITAVSKO (rakouské země, české země, Halič, Bukovina, Dalmácie) A ZALITAVSKO (Uhry, včetně dnešního Slovenska, Sedmihradsko, Chorvatsko)**
- Pojmenování podle řeky Litavy, která rozdělovala území – **Najít si na mapě,!!**
- Rakouské soustátí se přejmenovalo na **Rakousko-Uhersko**.
- **Oba státy spojoval stejný panovník, zahraniční politika a společná armáda.**
- **Češi se s touto situací nedokázali smířit**, měli dojem, že si za pomoc, kterou císaři v roce 1866 poskytli, zaslouží stejnou míru svobody jako Maďaři.
- V roce **1867 byla vydána nová ústava**.
- Přinesla odpovědnost ministrů parlamentu, větší svobodu projevu a vzniku spolků, byla zaručena rovnost občanů před zákonem.

Mapa Rakouska-Uherska

Rakousko-Uhersko: Rakouské císařství (Předlitavsko): 1. Čechy, 2. Bukovina, 3. Korutany, 4. Kraňsko, 5. Dalmácie, 6. Halič, 7. Přímoří, 8. Dolní Rakousy, 9. Morava, 10. Salcbursko, 11. Slezsko, 12. Štýrsko, 13. Tyrolsko, 14. Horní Rakousy, 15. Vorarlbersko; **Uherské království (Zalitavsko):** 16. Uhersko 17. Chorvatsko-Slavonsko; **Rakousko-uherské kondominium:** 18. Bosna a Hercegovina

BACHŮV ABSOLUTISMUS

Neoabsolutismus

Po porážce revolucí v roce 1848 a nástupu **Františka Josefa I.** (→ Obr. 1) na rakouský trůn se habsburská monarchie stabilizovala. Napomohla tomu oktrojovaná ústava vydaná v březnu roku 1849. Nebyla ale tím, co si lidé přáli a v co během revoluce doufali. Na této ústavě se již částečně podílel **Alexander Bach** (alexandr), který se v roce 1849 stal ministrem vnitra (→ Obr. 2). Období neoabsolutismu v letech 1851–1859 se podle něj někdy také nazývá dobou **Bachova absolutismu**. Opíral se o **tajnou policii**, **armádu** a nově zřízené **četnictvo**. Politická nesvoboda byla ale kompenzována liberálním postojem vlády k průmyslu a obchodu. S cechy bylo definitivně skončováno. **Rozvoj podnikání** souvisel také se zřízením jednotného celního pásma v rámci celé monarchie a se zavedením živnostenského řádu, který zaručoval svobodu podnikání. V zahraničním obchodu se také uplatnily nové vynálezy a prostředky, jako železnice, telegraf a pošta.

Mezinárodní postavení Rakouska

Vliv rakouské monarchie na poli evropské politiky začínal povážlivě **slábnout**. Habsburkové se dostali do politické izolace. Vstoupili do sporu s Velkou Británií a Francií kvůli obsazeným podunajským knížectvím, s Ruskem neměli dobré vztahy od doby krymské války a s Francií otevřeně bojovali v Itálii. Francie se postavila na stranu sardinského království a podpořila snahy Itálii o sjednocení, které vedly k válce s Rakouskem. To prohrálo roku 1859 v bitvě u Solferina.

Reformy

Zhoršení zahraniční situace a vojenská porážka v Itálii ukázala nutnost reorganizace celé monarchie. **Alexander Bach** byl s dalšími státními úředníky **propuštěn a neoabsolutismus zrušen** vydáním **Ríjnového diplomu**. Tento dokument měl změnit celé státoprávní uspořádání. Zákonodárná moc byla tvořena panskou sněmovnou a poslaneckou sněmovnou. Přijetí každého zákona vyžadovalo souhlas obou komor i panovníka. **Volby do zastupitelských úřadů** se prováděly podle výše odváděných daní. Tento nový systém umožnil volit většinu množství obyvatel. Celkově se voleb smělo účastnit 6% obyvatel země. To se ale netýkalo osob nemajetných, ekonomicky závislých a žen. Panovník si stále uchoval výraznou moc, spokojenost se změnami byla tudíž velmi malá. Neřešil se vůbec vztah mezi soudní a výkonnou mocí, ani některá další základní práva občanů.

Období 50. let v habsburské monarchii je někdy označováno jako doba neoabsolutismu nebo Bachova absolutismu. Později se ukázala nutnost reorganizace celé monarchie, ministr Bach byl odvolán, František Josef I. vydal Ríjnový diplom a přijal některá opatření, která zajišťovala obyvatelům monarchie další občanská práva.

- Zopakuj si, jak probíhala revoluce v letech 1848–1849 v habsburské monarchii a jaký byl její výsledek.

Obr. 1 – František Josef I. v roce 1853 Habsburské monarchii vládl dlouhých 68 let. O rodinném životě císaře se více dozvíte na s. 95.

Obr. 2 – Alexander Bach Rakouský politik byl nejprve ministrem spravedlnosti a později v letech 1849–1859 ministrem vnitra v Rakouském císařství.

četnictvo = doba současné policie, vojensky organizovaný bezpečnostní sbor
diplom = panovnícká listina potvrzující nějakou státoprávní skutečnost
kompenzovat = vynahradit
reorganizace = změna uspořádání
stabilizovat = ustálit, upevnit

Zjisti, zda i v současnosti existují živnostenské úřady a co je jejich úkolem.

Obr. 1 – Bitva u Hradce Králové
Více jste se o bitvě dozvěděli již na s. 89. Mírová smlouva mezi Pruskem a Rakouskem sjednaná předběžně v Mikulově byla potvrzena v srpnu 1866 v Praze v hotelu Modrá hvězda (ten stával v dnešní ulici Na Příkopech).

Obr. 2 – Rakousko-Uhersko
Dohoda o rakousko-uherském vyrovnání dala vzniknout dvěma celkům. Část hranice tvořila říčka Litava, podle níž se hovořilo o **Předlitavsku** (rakouské země, české země, Halič, Bukovina, Dalmácie) a **Zalitavsku** (Uhry včetně dnešního Slovenska, Sedmihradsko, Chorvatsko). Od roku 1878 okupovalo Rakousko-Uhersko vojensky Bosnu a Hercegovinu.

Obr. 3
Fotografie korunovační přísahy v Budíně

Po porážce Rakouska v prusko-rakouské válce roku 1866 došlo k takzvanému rakousko-uherskému vyrovnání. V roce 1867 tak vzniklo dvojstátí Rakousko-Uhersko (rozdělené na Předlitavsko a Zalitavsko), které mělo společného panovníka, měnu, armádu a zahraniční politiku.

Prusko-rakouská válka

Německo po neúspěšných snahách o sjednocení v letech 1848–1849 **opustilo velkoněmeckou koncepci**, která slibovala sjednotit všechny německy mluvící země. Nakonec se v německých zemích prosadila koncepce **sjednocení pod vedením Pruska**, což vedlo k **prusko-rakouské válce**. Nejdůležitější bitva se odehrála v českých zemích roku **1866 u Sadové v blízkosti Hradce Králové**. Rakouská vojska zde byla na hlavu poražena. Pruské vojsko obsadilo velkou část českých zemí. Habsburkové byli nuceni podepsat příměří v Mikulově a následný mír v Praze. Ten rakouské monarchii nařizoval vzdát se Benátska ve prospěch Itálie, Holštýnska ve prospěch Pruska a odstoupit z Německého spolku. Tím ztratilo habsburské soustátí mezinárodní postavení (→ Obr. 1).

Rakousko-uherské vyrovnání

Maďari využili oslabení Habsburků a vynutili si značné **svobody na úrovni dualismu**. Těto historické události se říká rakousko-uherské vyrovnání. Říší tak

tvořily dvě rovnoprávné jednotky: **Předlitavsko a Zalitavsko**. Rakouské soustátí se přejmenovalo na **Rakousko-Uhersko** (→ Obr. 2). Oba státy Rakousko a Uhersko spojoval **stejný panovník, zahraniční politika, měna a společná armáda**. Jinak se ze Zalitavska stal suverénní samostatný stát. Češi se se vzniklou situací nemohli smířit. Měli dojem, že by si za pomoc v roce 1866 zasloužili stejnou míru suverenity jako Maďari.

Nová ústava

Současně došlo ke změně ústavy. **Ministři** již nebyli pouhými úředníky císaře, ale byli ze své činnosti **odpovědní také parlamentu**. Každý nový zákon musel být podepsán nejen císařem, ale i příslušným ministrem. V listopadu 1867 byl vydán nový spolkový a shromažďovací zákon odstraňující většinu omezení a zajišťující značnou **svobodu projevu**. V prosinci 1867 byl vydán další soubor zákonů, v nichž byla zaručena **rovnost občanů před zákonem** a rovnost jejich přístupu k veřejným úřadům. Zákony zaručovaly naprostou volnost pohybu osob i majetku, nedotknutelnost vlastnictví, listovní tajemství, povolovaly občanům zakládat spolky, shromažďovat se, byla odstraněna cenzura a konečně byla zaručena rovnoprávnost všech národů, jejich nedotknutelné právo na pěstování a ochranu jazyka a rovnoprávnost v zemi obvyklých jazyků ve školách, úřadech a veřejném životě.

Palác v číslech

Rozkládá se na ploše 240 000 m².
Skládá se z 18 traktů, 19 nádvoří
a 2 600 místností.
Žije nebo pracuje v něm 5 000 lidí.

Napsala Veronika Dynterová

Hofburg

Nádherný zimní palác císaře

Líbí se ti příběhy o krásné císařovně Alžbětě Bavorské známé jako Sisi? Tak to se musíš zajet podívat do Vídně na překrásný zámek Hofburg, kde císařovna žila! A jestli ne, zajď si tam stejně, Hofburg za návštěvu stojí.

Největší slávy a přestavby se palác dočkal právě za vlády Sisiina manžela Františka Josefa I. Jeho historie je ale mnohem starší. Vykopávky odhalily, že na místě zámku stál už ve 13. století středověký hrad. Do své velkoleposti měl tehdy daleko, plnil hlavně obrannou funkci jako součást městského opevnění. **Hrad zanedlouho získali Habsbur-**

kové, kteří ho v průběhu dalších staletí přestavovali a rozšiřovali až do dnešní podoby. Tak třeba pro budoucího císaře Maxmiliána II. bylo vystavěno velké nádvoří pro konání rytířských turnajů a dalších slavností. Každý panovník si nechal vybudovat nové křídlo nebo trakt a také vlastní tajné dveře a schodiště!

Hofburg byl dlouhou dobu hlavním sídlem habsburských císařů. Od druhé poloviny 18. století ale panovníkům sloužil hlavně v zimě, v létě odjížděli raději na nedaleký zámek Schönbrunn. Dnes z Hofburgu

vládne rakouský prezident a sídlí v něm národní knihovna a několik muzeí.

♥ Hofburg patří mezi největší palácové komplexy na světě. Každý panovník si něco přistavěl

Foto: Shutterstock, Bundesmobilienverwaltung, Wikipédia, Wikimedia Commons, sparrz

Španělská dvorní jízdárna

4

Líbí se ti koně? Tak to si nenechej ujít Španělskou dvorní jezdeckou školu v Hofburgu, která jako jediná na světě pěstuje vysoké jezdecké umění v nezměněné podobě už od 16. století! Ve škole se cvičí pouze plemeno bílých koní lipicánů, které pochází z vesnice Lipica v dnešním Slovinsku.

Dopoledne se můžeš jít podívat na ranní trénink nebo navštívit koňské stáje, odpoledne se konají pravidelná vystoupení v nádherné barokní jízdárně. Spojení krásných koní, dobových kostýmů a hudby se ti určitě bude líbit! Škola dokonce od roku 2015 patří mezi památky nehmotného kulturního dědictví UNESCO!

📍 Lipicáni, kteří dnes vystupují v Hofburgu, vyrůstají nedaleko Štýrského Hradce v Rakousku

Krásná císařovna

3

S Hofburgem je neodmyslitelně spjatá i krásná císařovna Alžběta Bavorská. Za svého bratrance a rakouského císaře Františka Josefa I. se provdala v roce 1854 jako šestnáctiletá. Po velkolepé svatbě se pár nastěhoval do Hofburgu. Sisi tam však nebyla šťastná, odmítala upjatá dvorská pravidla a raději se věnovala sportu a divokým vyjížděvkám na koni. V pozdějších letech Hofburg opustila a hodně cestovala po Evropě. V roce 1898 ukončil její život italský atentátník.

📍 Fanoušci císařovny Alžběty si přijdou na své v Císařském apartmá i v muzeu Sisi

Zlato, kam se podíváš

V Hofburgu můžeš najít opravdové poklady! A nejen v Císařské klenotnici, kde jsou uloženy korunovační klenoty Svaté říše římské, korunovační klenoty rakouského císařství i další koruny, žezla a šperky! Nádherná je také Stříbrná komora, kde můžeš spatřit stříbrné a pozlacené nádoby, které se používalo při velkých hostinách na Hofburgu.

Další cennosti uvidíš při prohlídce Císařského apartmá, které patřilo Františkovi a Sisi. Pokoje jsou přepychově vybavené a se zlatem se nešetřilo dokonce ani na stěnách!

📍 Rakouskou císařskou korunu nechal zhotovit císař Rudolf II. v Praze u svého dvorního mistra Jana Vermeyena

2

V BUDAPEŠTI JEZDÍ PODZEMNÍ DRÁHA!

2. května 1896, Budapešť, Rakousko-Uhersko – Ku příležitosti 1000. výročí založení maďarského státu dnes zahájila provoz budapešťská podzemní dráha! **Jde o první takovou dráhu na evropském kontinentě** a po Londýně a Chicagu teprve třetí ve světě.

Trasa „podzemky“ vede v hloubce 60 až 80 centimetrů pod Andrásyho třídou a je dlouhá 3,68 kilometru (z toho 460 metrů vede nad zemí). Stavitelé si skutečně pospíšili, za 20 měsíců bylo hotovo. „*Věříme, že dráha odlehčí přeplněným ulicím a bude jednou z hlavních atrakcí velkolepých oslav milénia,*“ prohlásil pyšně starosta města.

